

AZ ERDÉLYI ÖRMÉNY KÖZÖSSÉG EGYIK LEGRANGOSABB, GYERGYÓSZENTMIKLÓSI TEMPLOMÁT FELÚJÍTJÁK

A Világosító Szent Gergelyt megidéző vártemplom

Gyergyószentmiklós örmény-katolikus temploma hamarosan régi pompájában fogadja a látogatókat. Az erdélyi épített örökséget bemutató sorozatunkban a székelyföldi város rangos vártemplomába látogattunk el.

→NAGY-BODÓ TIBOR

Gyergyószentmiklós az egykori Gyergyószék központja, Hargita megye harmadik legnépesebb városa. Délről Tekerőpatak, nyugatról Gyergyóalfalu, észak-nyugat felől Gyergyószárhegy öleli körül. Kelet felől a Magasbükki és a Pongrácz-tető, északon a Piricske-tető határolja. Az örmények a 17. században települtek le Gyergyószentmiklóson, templomuk a város északkeleti részében található. Nevét valószínűleg Szent György nevéből eredeztetik. Külön érdekesség a település-névadási axióma iránymutatása, miszerint a templomi címünnepek a települések alapítóinak egyházi hovatartozását jelzik. Mivel Szent Miklós a bizánci egyház védőszentje, kézenfekvő arra következtetni, hogy a település neve Árpád-kori bizánci szertartású templom titulálásában gyökerezik. Gyergyószentmiklós 1607-ben kapott vásártartási jogot. 1637-ben jelentős számú örmény telepedett le, később római katolikusokká váltak. A 19. századra a környék kereskedelmi központjává vált, a század hetvenes éveire megjelennek az első ipari létesítmények. A 19. század végére alakul ki a mai városközpont.

Az örmények bejövetele

Az örmények már az 1600-as években megjelentek Gyergyószentmiklóson, de tömeges betelepülésük 1668 környékére tehető. Kis közösségüknek kezdetben nem volt temploma, mert a korabeli törvények nem engedélyezték a köztemplom építését. Kéréseik eredményeként később kijelölték azt a területet, amelyet Ferentzi György esperes az idegenek temetkezési helyén, 1637-ben alapított. Az időpontot jelző szöveg a templomkerítés bejárata felett olvasható.

Mártonffy György erdélyi püspök jelenlétében 1717. április 6-án az örmények tulajdonába került az 1450-ben épült kis gótikus kápolna, amit több alkalommal is nagyobbítottak. A gyülekezet lélekszámának növekedése azonban nagyobb templom építését tette szükségessé. A mai örmény katolikus barokk templom 1730–1734 között épült az örmény közösség adományaiból, Theodorovics Simon kezdeményezésére. A szépen kivitelezett, díszesen párkányozott templomot 1733. augusztus 24-én Bajtay Antal erdélyi püspök szentelte fel. Tornyát 1734-ben Lukács János építtette, a templom kapubástyákkal ellátott várfala 1748-ban készült. 1899-ben

A gyergyói örmények katolikus barokk temploma 1730–1734 között épült

a műemléképületet felújították, belsejét barokk stílusú freskókkal díszítették.

A mai épület megőrizte az 1450-ben emelt kőkápolna elemeit. A hajó nagyjából a régi alapokon nyugszik, a szentély is őrzi a régi falakat. Az egyhajós templom szentélye keleti tájolású, északi részén egyetlen oldalkápolnája van. A templomkerítés egyik bástyájának padlásán megtalálták a középkori kápolnából származó gótikus oltár Mária-szobrát.

A templom ékességei

A templom egyik ékessége a fából készült barokk szószék, amelynek alsó részén a négy evangélista, tetején pedig Szent Mihály szobra látható. Figyelemre méltóak a díszes fő- és mellékoltárok, valamint az 1752-ben Velencében készült oltárkép is, ami Világosító Szent Gergelyt, az örmény népet 301-ben kereszténnyé tevő pártus származású püspököt mutatja. A kép az örmény király megkeresztelésének jelenetét ábrázolja, ami minden örménykatolikus templomban található. A kép érdekessége, hogy a keresztesség jelenete körüli medalionokban a szent szenvedéstörténetét is ábrázolja.

A mennyezetig érő barokk stílusú díszes főoltár közepén a Boldogságos Szűz mennybemenetelét ábrázoló festmény látható, amelyet 1889-ben restauráltak. A 18. századi keresztelőkút domborművén az emberi életkorokat jelképező négy nő alakja az évszakokat jeleníti meg.

A Domus Historia 1899-es bejegyzése nagyarányú templomrenoválást rögzít. A felújítások során a templom belsejét művészi barokk stílusban átfestették freskók formájában.

A mennyezetet Altenbaucher Henrik és Szirmai József bécsi templomfestők készítették. Az oltárokat márvánnyal díszítették, a szobrokat élethű színűre festették.

A 20 méter magas torony tetőszerkezete eredetileg gúla alakú volt. Az átépített, barokk vonalve-

zetésű tornyot régen cserép fedte, napjainkra viszont vörösrézlemez borították be.

Az erődtemplomot övező, kapubástyákkal ellátott várfalat 1748-ban építették. A tört alaprajzú kőfalból két nyolcszögletű, meredek cserepes sisakkal fedett lőportorony emelkedik ki. A zsindelel fedett kőfal lőrésait idővel befalazták, nyomaik csak belülről láthatók. A késő reneszánsz stí-

→A mennyezetig érő barokk stílusú díszes főoltár közepén a Boldogságos Szűz mennybemenetelét ábrázoló festmény látható, amelyet 1889-ben restauráltak. A 18. századi keresztelőkút domborművén az emberi életkorokat jelképező négy nő alak látható.

lusú kapubejárat gerendáján az 1637-es évszám olvasható, ami az „idegenek” temetőjének létesítését jelzi. A várfal ablakszerű mélyedéseiben, a belső oldalon, 1750 körül készült mesteri domborművek és festmények láthatók.

Teljes körű felújítás

A templom mai állapotáról dr. Puskás Attila, az Erdélyi Magyarörmények Egyesületének elnöke az Erdélyi Naplónak elmondta, hogy a templom történetében új fejezet kezdődött 2003-ban. Az első jelentős beruházás a templom fűtésrendszerének kiépítése volt a városi távfűtésre történő rákapcsolódással. 2005-ben jelentős felújítási munkálatok kezdődtek, melyre a főbejáratnál balra emléktábla emlékeztet. Szakszerű falkutatás után újrafestették a templom külső felületét és a tornyot, valamint a belső oldalfalakat, és részben felújították az orgonát is.

A munkálatokat a hívek és magyarországi örmény közösségek közadakozásából, a Paderborni Egyházmegye (Németország), az Ilyés Közalapítvány és a Hargita

Megyei Tanács támogatásából valósították meg.

Az orgonát 2017-ben az új-tusnádi Bors László orgonaépítő restaurálta. A munkák során új homlokzatsípok készültek, illetve új fűvóművekkel látták el az orgonát. Az orgona új külső felújítást is kapott, ami ékes dísz lett a templomnak.

A templombelső teljesen megújult az elmúlt években

2017–2018-ban jelentős felújításon mentek át a templom színes üvegablakai. A templom ékességei közé tartoznak az ólomkeretbe foglalt színes vitráliák. Az üvegablakok az örmény közösség megrendelésére és tehető tagjainak támogatásával készültek 1896-ban Grottauban és a világ akkori leghíresebb üvegfestő művésze, Ludwig von Türke műhelyében. A legszebbek a főoltár két oldalán található: a jobboldali Szent István királyt, a magyarság keresztény hitre térítőjét ábrázolja, míg a baloldali ablaküveg az örmények keresztény hitre térítőjét, Világosító Szent Gergelyt. Ez a párosítás bizonyítéka az Erdélybe letelepedett örményeknek a magyar kultúrába való beilleszkedéséről.

A Szent István-oltár mellett található üvegablak Szent Annát ábrázolja a fiatal Máriával. A negyedik a szentély jobb oldalán látható, az Angyali Üdvözlést

ábrázolja. A színes üvegablakokat Egri István kolozsvári üvegfestő művész restaurálta és a Szentszék bukaresti nagykövete, Miguel Maury Buendía nuncius áldotta meg a 2018-as Kisboldogasszony-napi búcsús szentmise keretében.

Más felújítási munkálatok is történtek a templomban. Felújították a kórus alatt felfüggesztett körmeneti zászlót, amely az 1710-es évekből származik és eredeti örmény arcvonású alakjai miatt egyedi Erdélyben. Egyik oldala Világosító Szent Gergelyt ábrázolja, amint megkereszteli Tirida örmény királyt. A másik oldalán Szűz Mária képét látjuk. A zászlót 1990-ben restaurálta Jakabovits Miklós erdélyi magyarörmény nagyváradi festőművész.

A templom közvetlen környezetében is történtek változások. Az Örmény Genocídium 100. évfordulója alkalmából a gyergyói közösség és az Erdélyi Magyarörmények Szövetsége emlékkövet állított fel a templomkertben, a kő az örmények hitét és túlélésbe vetett bizalmát szimbolizálja. A bejárat mellé a szövetség jóvoltából egy örmény kőkeresztet állítottak az örmények erdélyi megtelepedésének 380. évfordulója alkalmából. A templomkertben helyet kapott Czetz János,

az 1848-as forradalom legfiatalabb tábornokának bronzból készült mellszobra is, ami Blaskó János szobrászművész műhelyében készült az Erdélyi Magyarörmények Szövetsége megrendelésére és magyar kormány támogatásával. A szobrot Kövér László, a magyar országgyűlés elnöke leplezte le 2019 októberében.

Jelenleg a templom külső falainak restaurálása és megerősítése történik, de tervben van az 1899-ben festett freskó teljes restaurálása is. Elkezdődött egy toronymúzeum kialakítása, ami a templom teljes felújításával fejeződik be. Pár éven belül a gyergyószentmiklói örmény templom régi pompájában várja a látogatókat.

Köszönetet mondunk Keresztes Géza műépítésznek a rendelkezésünkre bocsátott dokumentumokért és Demján László műemlékvédő építésznek a képekért.